

ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ

УДК 379.823-022.334:616.89-008.434.5(075)

Ольга Аркадьєва,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник відділу логопедії

e-mail: olga.o.arkadieva@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-0695-1168

Olha Arkadieva,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Senior Researcher Speech therapy department

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України

вул. М. Берлинського 9, м. Київ, 04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special

Pedagogy and Psychology

of the NAES of Ukraine

st. 9, Berlinsky M., Kyiv, 04060, Ukraine

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ МОВЛЕННЄВИМИ ПОТРЕБАМИ

CURRENT TRENDS IN DEVELOPING EDUCATIONAL MANUALS FOR CHILDREN WITH SPECIAL SPEECH AND COMMUNICATION NEEDS

Анотація. У статті висвітлено сучасні тенденції та підходи до створення навчальних посібників для дітей з особливими мовленнєвими потребами з позицій психолінгвосинергетичного підходу, а також наведено приклади таких посібників у сучасному логопедичному освітньому просторі. Детально описано структуру посібника та систему практичних завдань для корекційно-розвиткових занять з дітьми, які мають труднощі в оволодінні навичкою читання, на прикладі навчального посібника «Подолання труднощів читання».

Крім того, представлено огляд результатів наукових досліджень, представлених у зарубіжних джерелах, окреслено ефективні стратегії подолання порушень читання, а також визначено перспективи подальших наукових напрацювань, цифровізації наявних навчально-методичних матеріалів, зокрема шляхом створення електронних додатків та самостійних електронних посібників для підвищення зручності й доступності їх використання.

Ключові слова: психолінгвосинергетичний підхід, дислексія, діти з особливими мовленнєвими потребами, труднощі читання, навичка читання, функції та операції різної модальності, сучасний посібник, НУШ (Нова українська школа).

Abstract. The article highlights current trends and approaches to the development of educational manuals for children with special speech and language needs from the perspective of a psycholinguosynergetic approach, and presents examples of such materials within the contemporary speech-language educational environment. The structure of the manual and the system of practical tasks for correctional and developmental work with children experiencing difficulties in acquiring reading skills are described in detail, using the educational manual «Overcoming Reading Difficulties» as an example.

In addition, the article provides an overview of research findings presented in international sources, outlines effective strategies for overcoming reading disorders, and identifies prospects for further scientific research and the digitalization of existing educational and methodological resources, including the development of electronic applications and standalone digital manuals to enhance usability and accessibility.

Key words: psycholinguistic synergetic approach, dyslexia, children with speech, language and communication needs, reading difficulties, reading skill, functions and operations of different modalities, modern educational manual, NUS (New Ukrainian School).

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку НУШ (Нової української школи) та оновлення навчально-методичного забезпечення (підручників і посібників) постають нові виклики щодо створення дієвих засобів навчання для дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з особливими мовленнєвими потребами. Актуальні тенденції у розробленні таких посібників мають узгоджуватися зі змістом освітніх програм базової школи, а також з програмами корекційно-розвиткової роботи з подолання мовленнєвих порушень в учнів з особливими освітніми потребами.

Навчальний посібник повинен не лише виконувати свої дидактичні функції, а й бути візуально привабливим, практико-орієнтованим та інтуїтивно зрозумілим, за змістом відповідати сучасним реаліям і спиратися на життєвий досвід дитини. Водночас під час його створення важливо враховувати особливості сприймання й опрацювання інформації учнями з особливими мовленнєвими потребами, забезпечувати компетентнісну спрямованість, опиратися на психолінгвосинергетичний підхід і дотримуватися принципів ергономічності.

На базі відділу логопедії Інституту спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України розроблено та впроваджено навчальні посібники для дітей з особливостями мовленнєвого розвитку. Зазначені посібники мають на меті висвітлення та реалізацію основних напрямів корекційно-розвиткової роботи з подолання негативних проявів формування усіх компонентів мовленнєвої компетенції дітей із мовленнєвими порушеннями: фонологічного, лексичного, граматичного, зв'язного мовлення. Окрему увагу в них приділено подоланню труднощів оволодіння писемним мовленням (читанням і письмом), а також корекції порушень пізнавального розвитку. (Трофименко Л., Грибань Г., Аркадьєва О., Данілавічюте Е., Мартинюк З., Рібцун Ю., 2025).

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Як відомо, труднощі читання можуть мати специфічний характер (при первинній збереженості інтелектуальної сфери, а також при нормотиповому стані слуху та зору), та неспецифічні труднощі читання, що пов'язані з певними недоліками чи недорозвитком функцій та операцій різної модальності, що виникають як результат порушення інтелектуальної сфери, слуху чи зору. До специфічних порушень читання в науці відносять дислексію – це, певною мірою, збірний термін, який використовується як у випадках дислексії, так і у випадку дисграфії, які часто поєднуються. (Ільяна В., 2023). Поширеність дислексії різниться в кожній країні, і за останніми даними становить від 5 до 20% серед дітей шкільного віку (Lopes et al., 2020; Banfi et al., 2021; Gran Ekstrand et al., 2021). У Китаї частка дітей із дислексією становить близько 8%, у Малайзії – приблизно 7% дитячого населення. За даними Національного інституту неврологічних розладів та інсульту (США), приблизно 17% дітей у Сполучених Штатах і 16% в Австралії мають дислексію (Lee and Tong, 2020; Peter et al., 2021) (Julia M. Carroll & Caroline Holden, Philip Kirby, Paul A. Thompson, Margaret J. Snowling, 2025). В Україні немає чіткої фіксації статистики щодо цих даних, тому ми керуємось загальносвітовими даними. Для подолання неспецифічних труднощів читання, які можуть мати різні причини та варіативність поєднування недоліків вкупі з мовленнєвими порушеннями, також потрібні дієві інструменти корекційно-розвиткової роботи.

З урахуванням специфічних і неспецифічних труднощів читання, що виникають у дітей з особливими мовленнєвими потребами, нами здійснено спробу створити сучасний і актуальний навчальний посібник для дітей, які мають труднощі в оволодінні навичкою читання. Посібник рекомендовано для використання фахівцями-практиками та батьками дітей з особливими освітніми потребами з метою надання цілеспрямованої та результативної підтримки в процесі формування читацьких умінь.

Мета статті полягає у висвітленні практичних напрацювань, що увійшли до навчального посібника «Подолання труднощів читання», а також у розкритті стратегії його створення для дітей з особливими мовленнєвими потребами та принципів розроблення змісту посібника, в основу якого покладено психолінгвосинергетичний підхід для покращення ефективності корекційної роботи.

Процедура дослідження полягала у вивченні вітчизняного та зарубіжного досвіду організації корекційної роботи з дітьми з особливими мовленнєвими потребами – а саме з труднощами в оволодінні навичкою читання. Дослідження дієвих практик подолання зазначених труднощів полягало у здійсненні аналізу наукових та практичних доробок у межах окресленої проблематики.

Результати дослідження полягають у врахуванні специфічних і неспецифічних труднощів, що виникають у дітей у процесі оволодіння навичкою читання. На основі психолінгвосинергетичного підходу нами було розроблено навчальний посібник «Подолання труднощів читання». Він має чітку структурну організацію за блоковою системою, у межах якої для кожної модальності виокремлено окремий розвивальний розділ (підрозділ) із поступовим ускладненням змісту завдань. Така побудова дає змогу використовувати матеріали посібника як із пропедевтичною, так і з корекційно-розвитковою метою.

Відповідно до сучасних вимог до навчально-методичних матеріалів навчальний посібник містить систему умовних позначень (пиктограм), що полегшують навігацію та користування методичними матеріалами. Кожен розділ має власну «тотемну» тварину, образ якої змінюється залежно від назви й мети

підрозділів. Так, для розділу «Допитливі очка» використано піктограму сови як позначення простого рівня складності, тоді як сова в окулярах символізує ускладнений рівень завдань. Другий розділ «Уважні вушка» також містить два підрозділи, що відповідають різним рівням складності. Базовий (простий) рівень позначено піктограмою зайчика з акцентом на вуха, яка слугує дітям візуальною підказкою щодо сенсорної системи, яка буде залучена до роботи. Ускладнений рівень представлено піктограмою зайця в навушниках, що підкреслює необхідність більш зосередженого та уважнішого слухового сприймання. З умовними позначеннями, використаними в зазначеному посібнику, можна ознайомитися нижче на рисунку 1.

Розділ I. «Допитливі очка»

– Простий рівень

– словничок;

– Ускладнений рівень

– уважно роздивись,
досліди;

– тобі знадобиться
допомога батьків чи

Розділ II. «Уважні вушка»

педагогів

– Простий рівень

– дай відповіді на запитання

– Ускладнений рівень

– чи знаєш ти?

Розділ III. «Читайлик»

– зіскануй QR-код

Рисунок 1

Навчальний посібник містить три розділи: «Допитливі очка», «Уважні вушка» та «Читайлик». Кожен з розділів присвячено розвитку та удосконаленню вмінь і навичок учнів, що допомагає успішно оволодіти навичкою читання або її відкоригувати. Перший розділ «Допитливі очка» спрямовано на розвиток та удосконалення зорових функцій і операцій та включає два рівні: нижчий (розпізнавання простих зорових образів на предметному та абстрактно-логічному рівнях) та вищий (розвиток зорових функцій та операцій на графемному матеріалі). Другий розділ «Уважні вушка» спрямовано на розвиток та удосконалення слухових функцій та операцій і також містить в собі два рівні: нижчий (розвиток слухових функцій та операцій на сенсорному рівні) і вищий (розвиток слухових функцій та операцій на перцептивному і семантичному рівнях). Два перші розділи завбачливо було поділено на різні рівні розвитку: простий та складніший, даючи більший простір для різних варіантів корекційної роботи. Після обстеження дитини педагог чи вчитель-логопед зможе із точністю обрати ті завдання, які для дитини будуть найбільш актуальні та посильні на певному корекційному етапі. Третій розділ «Читайлик» зосереджено на удосконаленні власне навички читання. Завдання цього розділу підібрано за принципом поступового ускладнення – від простого до складного – з урахуванням найпоширеніших помилок, що виникають у процесі читання. Зокрема, вони спрямовані на подолання таких труднощів, як «зіскакування» з рядка (втрата рядка під час переходу з одного рядка на інший), пропуски та заміни букв, помилкове прогнозування, спотворення й перекручування слів, а також додавання зайвих складів.

Розглянемо детальніше завдання, які увійшли у розділи і який вони містять корекційний зміст. До завдань розділу «Уважні очка» простого рівня увійшли завдання, спрямовані на розвиток зорової уваги, пам'яті та контролю. До них належать такі вправи:

- «Фокусник» (чого не стало?) – тренування зорової пам'яті;
- «Відмінності» – розвиток зорової уваги та контролю;

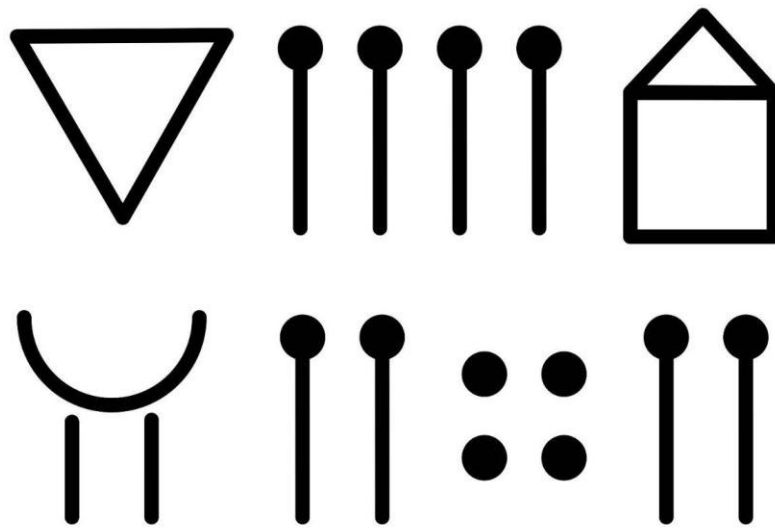
- «Лабіринти» – формування стійкості зорової уваги;
- «Замасковані фігури» – розвиток зорової уваги та контролю, розпізнавання на матеріалі, аналогічному до фігур Попельрейтера;
- «Знайди тінь» – удосконалення стійкості зорової уваги та розпізнавання;
- «Відшукай» – удосконалення стійкості зорової уваги та розпізнавання; стимульний матеріал цього завдання дібрано так, що його можна ефективно використовувати на логопедичних заняттях під час постановки, автоматизації та закріплення вивчених звуків, зокрема за наявності найпоширеніших порушень звуковимови;
- «Пазли» – формування стійкості зорової уваги, аналізу, синтезу та мислення;
- «Загублені цифри» – концентрація та стійкість зорової уваги на цифровому матеріалі;
- «Магічні таблиці» (таблиці Шульте) – концентрація та стійкість зорової уваги на цифровому матеріалі.

Для другого (складнішого рівня) було підібрано завдання, спрямовані на розвиток і вдосконалення зорової уваги, пам'яті та контролю на матеріалі геометричних фігур і графем. До них належать:

- «Поламані літери» – формування навичок диференціації графем з їх елементів;
- «Гра в хованки» – розпізнавання серед ряду візуально схожих літер потрібних літер (розвиток зорового контролю та уваги);
- «Додай кольору» – пошук потрібних літер серед буквенної матриці з подальшим зафарбовуванням у певний колір, наприклад: літера З – зелений колір, Ж – жовтий та ін. (розвиток стійкості зорової уваги та пам'яті, а також автоматизація порушених звуків в логопедичній роботі);
- «Словесне намисто» – пошук однакових геометричних фігур зі складами та утворення слів (розвиток зорово-просторового сприймання й мислення);
- «Словограй» – пошук серед ряду однакових літер слів з подальшим їх обведенням (стійкість та концентрація зорової уваги).

До другого розділу «Уважні вушка» простого рівня увійшли завдання, спрямовані на розвиток слухової уваги, пам'яті, контролю та вміння цілеспрямовано прислухатися. До них належать:

- «Уважні вухка» (скільки оплесків ти почув?) – розвиток слухової пам'яті і концентрації;
- «Хто стукав?» (відтворення ритмів) – удосконалення слухового сприймання, контролю, вміння прислухатися;
- «Послухай і скажи, що звучало» (побутові звуки) – формування навичок розпізнавання звуків навколишнього середовища;
- «Кумедні тварини» (звуки тварин) – розвиток слухової диференціації;
- «Музичні інструменти» (звуки музичних інструментів) – удосконалення слухового аналізу та пам'яті;
- «Диригент» (музикограми) – формування музично-ритмічного слуху, уваги та самоконтролю. Нижче подано зразок музикограми на дитячу пісню «Я лисичка, я сестричка» (рис. 2).

Рисунок 2

До складнішого рівня другого розділу дібрано завдання, спрямовані на розвиток фонематичних процесів, а також формування умінь мовленнєвого аналізу та синтезу. До них належать:

- «Злови звук» серед ряду інших звуків – розвиток фонематичного слуху та диференціації звуків;

- «Пасіка» (звуковий аналіз) – формування навичок виокремлення місця положення заданого звука в слові;
- «Утвори слова зі звуків» (звуковий синтез) – удосконалення вміння поєднувати звуки у слова;
- «Утвори слова» – складання з перших літер назв предметів слів (звуковий синтез);
- «Утвори слова з переплутаних складів» (звуковий синтез) – формування навичок звуково-складової структури слова;
- «Піймай слова» – вміння «піймати» (плеснути в долоні) тільки на правильно сказані слова – формування слухового контролю.

До третього розділу навчального посібника увійшли завдання на удосконалення власне навички читання та подолання труднощів, які виникають під час навчання у дітей з особливими мовленнєвими потребами:

- «Пропущені літери» – вставляння на місце крапок пропущених літер у словах (звуко-буквений аналіз та синтез);
- «Зайвий склад» – пошук зайвих складів серед ряду схожих складів (стійкість зорової уваги та контролю);
- «Народ скаже, як зав'яже» – читання літер лише певного кольору (наприклад, помаранчевого), складання з них слів та речень (стійкість зорової уваги, контролю, вибіркової). Також у цьому завданні використано народні прислів'я та приказки, спрямовані на розвиток словникового запасу й зв'язного мовлення, що має позитивний вплив на формування швидкості читання, як вказують останні дослідження (Osman Gedik & Hayati Akyol Reading, 2022);
- «Судоку» – пошук слова серед літер (стійкість та контроль зорової уваги, розвиток звуко-буквеного аналізу та синтезу);
- «Словесні піраміди» – прочитання складів зліва направо у вигляді пірамід (удосконалення точності та швидкості читання складів);
- «Переплутані літери» (за Едігеєм) – утворення існуючих слів-іменників з переплутаних літер (удосконалення звуко-буквеного аналізу та синтезу);
- «Загублені слова» – читання схожих слів і пошук серед них зайвого (стійкість зорової уваги та контролю);

- «Заховані слова» – пошук у словах інших прихованих слів та підкреслювання червоною лінією нових слів (звуко-буквений аналіз та синтез);
- «Хмаринки слів» – розвиток уміння читання слів різними шрифтами та у різному положенні на аркуші паперу;
- «Павутинка слів» – інтерактивне завдання, що часто застосовується в сучасних посібниках, спрямоване на розвиток логічного мислення та вміння підбирати слова, логічно пов'язані між собою (розширення лексичного запасу учнів);
- «Кросворд» – розгадування кросворду, використовуючи малюнки-підказки (розвиток звуко-буквеного аналізу та синтезу);
- «Злови хвіст змії» – завдання, спрямоване на тренування утримування рядка в процесі читання. У багатьох дітей з особливими мовленнєвими потребами, так як і в нормотипових, на початку оволодіння навичкою читання виникають ці труднощі. Зокрема, дитина може «губити» рядок унаслідок мікрорухів очних м'язів під час читання, що призводить до відволікання від усвідомленого сприймання тексту. (Аркадьєва О., 2016). Зазначене завдання було спеціально розроблене з метою формування вміння утримувати рядок і здійснювати перехід до наступного за допомогою візуальних підказок у вигляді стрілок, розміщених на тулубі змії.
- «Читай уважно!» – це завдання також має на меті навчити дитину утримувати рядок у процесі читання. Слова наприкінці кожного рядка виділено курсивом, щоб учні мали змогу сконцентрувати увагу при переході на наступний рядок;
- «Кумедні вірші» – читання віршів, написаних різними шрифтами для більшої адаптивності до тексту дітьми з особливими мовленнєвими потребами, автоматизація та закріплення відпрацьованих звуків на логопедичних заняттях;
- «Прочитай по складах» – завдання покликані удосконалити навичку читання, будуть корисні на початкових етапах навчання читання нормотиповим дітям, дітям із порушенням мовленнєвого розвитку, а особливо тим, які мають дислексію, адже, як стверджують практичні напрацювання, «утримати» в полі зору все слово викликає у них значні труднощі і «зливати» слова частинами-складами легше.

Розділи «Веселі історії, казки» та «Літературна скарбничка» містять невеликі цікаві та дотепні тексти, які будуть корисними для читання учням початкової школи. Вони містять в собі роботу з наголосом, розширюють словниковий та лексичний запас слів, зв'язне мовлення учнів. На цьому етапі важлива підтримка дорослих: батьків, педагогів, опікунів чи однолітків, які мають краще сформовані навички читання. Важливими є техніки читання вголос, кількаразове повторення, адже знайомий текст дітям дається краще до читання і це додає мотивації старанніше читати. Парне читання разом із дорослим чи однолітком-наставником допомагає кращій фіксації та фокусуванні уваги дітей на процесі читання, самоконтролі і виправленні помилок, які трапляються. В іноземних джерелах також присутня інформація застосування таких стратегій для покращення читання, як техніка повторення слова (Word Repetition Technique), що містить в собі кількаразове читання слова, в якому дитина допустила помилку, зошит-словник (Vocabulary Notebook), нотатник, куди дитина може вписувати невідомі для себе слова; тут також спрацьовує метод письмового відтворення слова, що також позитивно впливає на запам'ятовування нових слів та розширення словникового запасу. У четвертому класі для збагачення словникового запасу радять застосовувати методи карти слів (Word Map) та аналіз значення слів (Meaning Analysis) (Osman Gedik & Hayati Akyol, 2022).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Навчальний посібник «Подолання труднощів читання» – покрокова інструкція усунення труднощів, які виникають під час читання і мають глибинні причини порушення. Під час використання діагностичного інструментарію педагоги визначають механізми порушення в кожному індивідуальному випадку і можуть використовувати завдання з посібника комплексно чи вибірково, що створює більший простір для планування корекційної роботи. Посібник також містить різноманітні завдання, ілюстративний матеріал та інтерактивні елементи (QR-коди), що забезпечує підвищення мотивації до навчання й робить процес опрацювання матеріалу більш динамічним та привабливим для дітей, педагогів і батьків. Практичний досвід та розвідки закордонних джерел дають підстави для роздумів про більш

ефективну організацію корекційно-розвиткового процесу, щоб він був безбар'єрним, викликав позитивний вплив та емоції у дітей з особливими мовленнєвими потребами. Тенденція до цифровізації спонукає до розроблення електронних посібників, які можуть не тільки доповнювати основний посібник, а й існувати самостійно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аркадьєва, О.О. (2025). Подолання труднощів читання: навчальний посібник. Київ, 108 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747321>
2. Аркадьєва, О.О. (2016). Роль функціонування оптичного аналізатора в формуванні навичок читання в молодших школярів із ДЦП // *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: наук.-метод. зб.* / за ред. В.В. Засенка, А.А. Колупаєвої. К. Вип. 11. С. 25–31.
3. Грибань, Г.В. (2025). Подолання труднощів засвоєння та використання лексики і зв'язного мовлення: навчальний посібник. Київ. 60 с.
4. Данілавічюте, Е.А. (2025). Сучасні стратегії подолання труднощів у навчальній діяльності дітей з особливими мовленнєвими потребами // *Особлива дитина. № 3 (119)*. С. 21–40.
URL: https://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/article/view/263
5. Данілавічюте, Е.А., & Мартинюк, З.С. (2025). Подолання труднощів письма: навчальний посібник. Київ. 120 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747290>
6. Ільяна, В.М. (2023). Дислексія: підтримка дитини з особливими мовленнєвими потребами в освітньому середовищі : навч.-метод. посіб. Київ. 158 с.
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739361>
7. Рібцун, Ю.В. (2025). Подолання труднощів пізнавального розвитку дітей з особливими мовленнєвими потребами: навч. посіб. К. : Видавець Цибульська В. О. 160 с. : іл.
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746230>
8. Трофименко, Л.І. (2025). Подолання труднощів засвоєння та використання граматики: навчальний посібник. Київ. 158 с.
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746769>
9. Osman, Gedik, & Hayati, Akyol Reading. (2022). Difficulty and Development of Fluent Reading Skills: An Action Research *International Journal of Progressive Education*, Volume 18 Number 1, 2022
DOI: 10.29329/ijpe.2022.426.2 URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1332254>
10. Julia, M. Carroll, Caroline, Holden, Philip, Kirby, Paul, A. Thompson, & Margaret, J. Snowling. (2025). Toward a consensus on dyslexia: findings from a Delphi study / the Dyslexia

Delphi Panel *The Journal of Child Psychology and Psychiatry* Volume 66, Issue 7. URL:

https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcpp.14123?utm_source=chatgpt.com

REFERENCES

1. Arkadieva O.O. (2025). Podolannia trudnoshchiv chytannia: navchalnyi posibnyk. [Overcoming reading difficulties: a study guide.]. Kyiv.
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747321> [in Ukrainian].
2. Arkadieva O.O. (2016). Rol funktsionuvannia optychnoho analizatora v formuvanni navychok chytannia v molodshykh shkoliariv iz DtsP. [The Role of Optical Analyzer Functioning in the Development of Reading Skills in Primary School Children with Cerebral Palsy.]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy: nauk.-metod. zb., za red. V.V. Zasenka, A.A. Kolupaievoi*. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Hryban H.V. (2025). Podolannia trudnoshchiv zasvoiennia ta vykorystannia leksyky i zviaznoho movlennia: navchalnyi posibnyk. [Overcoming Difficulties in the Acquisition and Use of Vocabulary and Coherent Speech.]. Kyiv. [in Ukrainian].
4. Danilavichiutie E.A. (2025). Suchasni stratehii podolannia trudnoshchiv u navchalnii diialnosti ditei z osoblyvymy movlennievymy potrebamy. [Modern Strategies for Overcoming Difficulties in Educational Activities of Children with Speech, Language, and Communication Needs.]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*, 119(3), 21–40. Kyiv.
URL: https://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/article/view/263 [in Ukrainian].
5. Danilavichiutie E.A & Martyniuk Z.S. (2025). Podolannia trudnoshchiv pysma: navchalnyi posibnyk. [Overcoming Writing Difficulties.]. Kyiv.
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747290> [in Ukrainian].
6. Iliana V.M. (2023). Dysleksiia: pidtrymka dytyny z osoblyvymy movlennievymy potrebamy v osvitnomu seredovyshchi: navch.-metod. Posib. [Dyslexia: Supporting a Child with Special Speech and Language Needs in the Educational Environment.]. Kyiv.
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739361> [in Ukrainian].
7. Ribtsun, Yu.V. (2025). Podolannia trudnoshchiv piznavalnoho rozvytku ditei z osoblyvymy movlennievymy potrebamy: navch. posib. [Overcoming Difficulties in the Cognitive Development of Children with Special Speech and Language Needs.]. *Vydavets Tsybul'ska V. O.* Kyiv.
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746230> [in Ukrainian].
8. Trofymenko L.I. (2025). Podolannia trudnoshchiv zasvoiennia ta vykorystannia hramatyky: navchalnyi posibnyk. [Overcoming Difficulties in the Acquisition and Use of Grammar.]. Kyiv. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746769> [in Ukrainian].
9. Osman Gedik & Hayati Akyol Reading (2022) Difficulty and Development of Fluent Reading Skills: An Action Research *International Journal of Progressive Education*, Volume 18

Number 1, 2022. DOI: 10.29329/ijpe.2022.426.2

URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1332254> [in English].

10. Julia M. Carroll, Caroline Holden, Philip Kirby, Paul A. Thompson, & Margaret J. Snowling (2025) Toward a consensus on dyslexia: findings from a Delphi study / the Dyslexia Delphi Panel *The Journal of Child Psychology and Psychiatry* Volume 66, Issue 7, 2025

URL: https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcpp.14123?utm_source=chatgpt.com [in English].

Матеріал надійшов до редакції 15.12.2025 р.

УДК: 159.923.2

Іван Барболін,

аспірант Інституту спеціальної

педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

E-mail: barbolin69910809@gmail.com

ORCID 0009-0005-1380-8265

Ivan Barbolin,

Postgraduate student

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України,

м. Київ, Україна 04060, вул. М. Берлінського, 9

Mykola Yarmachenko Institute of Special Education

and Psychology, the National Academy of Educational

Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine Street M. Berlinskoho 9,

Kyiv, 04060, Ukraine

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ПІДЛІТКІВ

MODERN CONCEPTS OF DEVELOPMENT OF THE VALUE-SENSE SPHERE OF ADOLESCENTS

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз сучасних наукових підходів до розуміння й розвитку ціннісно-сміслової сфери підлітків як одного з провідних напрямів